

¹ També és possible (i fins plausible, o almenys versemblant) que la denominació PENNATUS tot i significar originàriament 'proveït de pennae, proveït d'ales', vagi ser interpretada per 'despullat de les plomes, com aviram plomat' (= ocell sense plomes), i que la denominació 'rata calba' nasqués llavors com un simple renovellament lexical de penada 'plomada, despullat de plomes'. Així s'explicaria també que a Andorra (*AlcM*) i bona part del Pallars (Tor, Àreu, 1932-3) hagin canviat *rat-penat* en *rat-pelat*. Anàlogament *rata-plomall* a Olocau (Griera) i *rampenall* —² Algunes notes suplementàries, no sense interès català, es podran trobar en les monografies sobre els noms catalans (Sanchis Guarner, *RFE* XL, 114ss.), i estrangers, de la rata-pinyada: en oc-fr, Rolland (*Faune Pop* 1, 3) i l'obra d'Eggenschwiler; en it., CJForsyth-Major, *ZRPb*. XVII, 148ss.; cast-port., Malkiel, *Hispanic Review* XIX, 238-63 i 323-40 (cf. A. Alonso, *NRFHisp.* IX, 174).

Rata, V. *rató* *Ratabernat*, *ratacalda*, *ratacorre*, V. *rata* *Rataculs*, V. *rautar* *Ratada*, *ratador*, *ratadura*, V. *rata*

RATAFIA, pres del fr *ratafia* id., mot crioll de les Antilles franceses, d'origen incert, potser de la fórmula llatina *rata fiat* (res) 'sigui confirmat (el tracte)', pronunciada en cloure un pacte, bevent ratafia a la salut dels contractants. □ 1ª doc.: Belv. («r.: rosasolium delicatum»); en el francès de Guadeloupe, 1675; en anglès, 1699; en cast., 1737.

La variant popular cat. *ratassia* (Pallars, *BCEC* 1933, 288; *StPolM.*, 1920) potser s'introduí amb consciència que el nostre *sia* és l'equivalent aproximat del ll. *fiat*. Aranès *retassia*: se la fan els aranesos amb nous verdes, alcohol etc. (Montcorbou, Casapill, 1920-30).

Ratagrilla, *rataguilla*, V. *rata* *Ratània*, del castellà *ratania* mot indígena del Perú o el Brasil (*DCEC*) *Ratapà*, *ratapatxec*, *-txet*, *rata-penada*, *-narra*, *-penella*, *-penera*, *-penyada*, *-petenera*, *ratapeus*, *ratapinella*, *-pinya*, *-pinyaca*, *rata-pinyada*, *-nyana*, *-nyarda*, *-nyat*, V. *rata* *Rata-plana*, *-planera*, *plomall*, *ratar*, V. *rata* *Ratassia*, V. *ratafia* *Ratat*, *rat-buf*, *rat-bufó*, *rat-bufot*, *rat-dormaire*, V. *rata* *Ratejar*, V. *rata* i *raó* *Rater*, *ratera*, *raterada*, *rateraire*, *rateria*, V. *rata* *Coll de Rates* (Marina val.), V. *RAI* III (darrer paràgraf) *Ratja* (no *ratxa*, mala grafia) 'jull' ribag., igual que l'aran. i gascó *arradja*, del ll. AVENA ERRATICA pròpiament 'civada salvatge, escampada' *Ratí*, *raticida*, V. *rata* *Ratificable*, *ratificació*, *ratificador*, *ratificar*, *ratificatu*, V. *raó* *Ratinyol*, *rativor*, V. *rata* *Ratlla*, *ratllador*, *ratlladura*, *ratllament*, V. *ratllar*

RATLLAR, 'marcar ratlles', 'reduir, raspant, a bocins menuts', del ll. vg. *RADULARE id., derivat del ll. RADŪLA 'rascador de raspar'; l'origen del substantiu *ratlla* és més complex i menys clar: en lloc de la forma *ratlla*, les úniques antigues són *ralla* i *raia* (encara predominants a molts llocs), i hi ha *raie* en francès,

raya cast i *raia* oc., així com fr *rayer* 'fer ratlles', 'irradiar'; com que el mot francès pot venir de RADIARE id. i sembla haver influït sobre la forma i sentit del mot en les altres llengües, és versemblant que també en català una forma *raia*, provinent de RADIARE amb tractament fonètic mig-savi, es vagi alterar per aquesta influència, i confontent-se amb *ratllar*, de sentit semblant d'on el canvi de *raia* en les formes *ralla* i *ratlla* □ 1ª doc.: *rallat*, 1376, *raylles d'aur*, 1360; *ratlla* i *ratllar*, Belv.

«Decem-mília dobles, de v *raylles* d'aur, bones e de bon pes», en un doc. de Bna. de 1360, p p el P. Longàs (*Homèn MzP* III, 559) ¹ *Ralla* apareix en Eiximenis algun cop amb el sentit de mida, i més sovint ¹⁵ *la ralla del cercle* o *passar ralla*: «Semblant podem dir de altres vicis e de lurs contràries virtuts: que hagen o haver puxen *ralla* o mida»; «en la tua imaginació fes un cercle redon ab compàs --- qual és lo ple d'aquesta virtut d'abstinència? --- entorn o prop lo punt ²⁰ d'enmig del cercle ---; sdevé's que has major talent --- o que has algun avantatge de vianda --- e ladoncs, per aquesta virtut, pots del punt d'enmig anar tro en la *ralla* del cercle, a part de dins, sens vici, menjan e beven suficientment»; «de la vianda e del vi, prengues en tal quantitat que sia deçà --- de golofria e deçà --- de embriaguesa, car si axí no ho faies, passaries la *ralla*, e exiries fora del cercle de la virtut»; Eiximenis (*Doctrina Compendiosa*, *NCl.* XXIV, 49.25, 49.6, 47.15 = *CoDoACA* XII, 320.13). «May no pagava / res que prengué: / si res degué / a mi u dreçava; / ab mi comptava / l'especier, / sastre, draper; / --- / la bunyolera / e casquetera / tenien talles: / segons les *ralles*, / yo pagador», JRoig (*Spill*, 2990).

«Los jutges pujaren en son cadafal, tocà una trompeta e feren crida per --- la liça, no fos negú gosàs --- senyalar, sots pena de mort ---; la trompeta tocà, levaren los papallons e posaren los cavallers en la primera *ralla* ---; com foren en la primera *ralla* --- tornà a tocar la trompeta e --- dix un rey d'armes: 'Deixe-los aler por far son dever'; --- e passaren-los en la segona *ralla* --- tornà la trompeta a tocar, e passaren-los en la tercera *ralla*, e lo hu stava en dret de l'altre; la tercera volta que tocà la trompeta, dix lo rey d'armes: —'Leixa-los aler' ---», JoMartorell, ed. pri., cap. 81 = Ag. I, 244-5 = *NCl.* II, 122 (ço que Riquer modernitza abusivament posant-hi *ratlla*, p. 195). Passatge d'eloqüent importància, que ens fa comprendre com el llenguatge dels reis d'armes i dels jutges garantidors de camp etc., molt afrancesat (o més ben dit, parlar mig-francès, una mica xampurrat de català, cf. *deixe-los aler*; *dever* per *devoir*) havia de tenir importància decisiva en la història futura del mot en català.

Altament es podrien multiplicar tals proves: «Renegues Déu e no t goses combatre, / sovint desments sens proferir batalla: / no has gosar de calsigar la *ralla*; / mas contra Déu, tu prens gran ardiment», versos del provocador i insolent espadatxí ribagorçà Arnau d'Erill (princ. S. xv), *BABL* XXIX, 217.82; en efecte, el cavaller començava a combatre quan passava una de les dues ratlles darrere les quals havia posat